

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “สุนทรียรูปในสื่อสารการแสดง ‘จิ้ง’ ของคนไทยในปัจจุบัน” เป็นการศึกษา การก้าวเข้าสู่อาชีพจิ้ง และศึกษาสุนทรียรูป (aesthetic formality) โดยผ่านกระบวนการสื่อสาร องค์ประกอบต่างๆ ของจิ้ง รวมถึงความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการสื่อสารเหล่านี้จากอดีต โดย ศึกษาจากคณะจิ้ง 6 คณะเป็นข้อมูลหลัก ได้แก่ คณะไชยงสองเกี้ยวท่วง คณะเหล่าเง็กเหล่าซุง คณะ เตี้ยเกี้ยวอี่ไล่เฮง คณะไช้ป้อฮงเตี้ยเกี้ยวท่วง คณะไ้ตงเตี้ยเกี้ยวท่วง และคณะเหล่าบ่วงนี้เฮง นอก จากนี้ยังศึกษาคณะจิ้งอื่นๆ ที่พบเห็นในโอกาสต่างๆ เป็นข้อมูลประกอบ ได้แก่คณะเหล่าอี่ไล่เฮง คณะอี่ไล่เฮงเตี้ยเกี้ยวท่วง และคณะซิงเหล่าเง็กเหล่าซุง

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์ (Observation) จากการชมจิ้งและบันทึกวิดีโอ ประกอบกับการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) บุคลากรฝ่ายต่างในคณะจิ้ง ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจิ้งแต่จิ้งในประเทศไทย และกลุ่มผู้ชม รวมถึงใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ดึงผลการวิจัยที่เสนอมาเป็นลำดับก่อน หน้านี้แล้ว สำหรับเนื้อหาในบทนี้จะเป็นการสรุปผลการวิจัยตามปัญหาคำวิจัยแต่ละข้อที่ตั้งไว้ จากนั้นจึงเป็นการอภิปรายผลเพิ่มเติมนอกเหนือจากการสรุปผลดังกล่าว แล้วจึงอภิปรายถึงข้อ จำกัดของการวิจัยครั้งนี้ รวมไปถึงข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารื่องจิ้งในโอกาสต่อไป

1. สรุปผลการวิจัย

ปัญหาคำวิจัยข้อ 1

นักแสดงจิ้งชาวไทยมีคุณสมบัติพื้นฐานและวิธีการฝึกฝนเพื่อเป็นนักแสดงจิ้งอย่างไร

ผลการวิจัย

ในระยะเวลาประมาณยี่สิบปีมานี้ คณะจิ้งในประเทศไทยเริ่มมีนักแสดงจิ้งที่เป็นชาวไทย โดยเฉพาะชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักแสดงจิ้งชาวไทยเหล่านี้เข้าสู่วงการจิ้งโดยสอง ลักษณะคือ

1. การเข้ามาโดยมีผู้ใหญ่พามาทำสัญญาผูกมัดไว้กับโรงจิ้ง หรือเข้ามาเป็น “อี่เกี้ยว” (ลูกจิ้ง) โดยมีเหตุสำคัญคือความยากจน ความต้องการใช้เงิน ลักษณะการผูกมัดคือ การยินยอมยก

เด็กให้เป็นสิทธิของโรงงิ้วเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อแลกกับเงินก้อนหนึ่ง ระยะเวลาและจำนวนเงินขึ้นอยู่กับ การตกลงกัน ลักษณะการทำสัญญาเช่นนี้เองที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นการ “ขายลูกให้กับโรงงิ้ว” นักแสดงชาวไทยที่เข้าสู่วงการงิ้วในลักษณะนี้เพิ่งมีมามากในช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ขณะที่ปัจจุบันแม้การทำสัญญาผูกมัดดังกล่าวจะลดน้อยลงแต่ก็ยังคงมีอยู่บ้าง และนักแสดงที่เข้าสู่วงการงิ้วด้วยวิธีนี้โดยมากจะเข้ามาตั้งแต่อายุประมาณ 10-11 ปี และไม่เคยมียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับงิ้วมาก่อน

2. การเข้ามาด้วยความสมัครใจของตนเอง เหตุผลเนื่องจากความชอบในงิ้ว หรือความรักสนุก ต้องการชีวิตอิสระ ได้ท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศและต่างประเทศ หรือไม่ก็เข้ามาเพราะต้องการหางานทำ นักแสดงที่เข้าสู่คณะงิ้วในลักษณะนี้มีทั้งที่เข้ามาตั้งแต่อายุยังน้อย ไปจนถึงขณะเป็นผู้ใหญ่แล้ว ผู้ที่เข้ามาเพราะความชื่นชอบในงิ้วมักจะมีพื้นฐานติดตัวมาบ้าง คือเข้าใจงิ้ว รู้จักภาษาจีน ขณะที่ผู้ที่เข้ามาเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วมักเป็นชาวไทยจากต่างจังหวัดที่เข้ามากรุงเทพฯ มาหางานทำ หรือไม่ก็มัวไปเล่นใกล้บ้านที่ต่างจังหวัดจึงสมัครมาอยู่กับโรงงิ้ว ผู้ที่สมัครเข้ามาเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วมักไม่มีพื้นฐานเกี่ยวกับงิ้วมาก่อน

นักแสดงงิ้วที่เข้าสู่วงการทั้งสองลักษณะที่กล่าวมา อาจมีคุณสมบัติพื้นฐานหรือไม่ก็ได้ โดยกลุ่มที่มีคุณสมบัติพื้นฐานคือพวกที่เข้าสู่วงการตั้งแต่อายุไม่มาก มีประสบการณ์การชมงิ้ว และชื่นชอบในศิลปะงิ้ว ก็ได้ซึมซับเอาการร้อง สีลาการรำ ฯลฯ มาจดจำไว้ ขณะที่นักแสดงซึ่งเข้าวงการเมื่อมีอายุมากแล้วก็อาจห่างไกลจากคำว่าคุณสมบัติเบื้องต้น บางคนอาจไม่เคยรู้จักงิ้วมาก่อน

เมื่อนักแสดงเข้าสู่คณะงิ้วแล้ว กระบวนการฝึกฝนในระหว่างนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก ในประเทศจีนคือการเข้าสู่ระบบโรงเรียนฝึกหัดการเป็นนักแสดงงิ้ว ซึ่งใช้เวลาประมาณ 4-6 ปี ขึ้นอยู่กับภูมิภาคและโรงเรียน ขณะที่ในประเทศไทยครั้งอดีตคือการเข้ามาฝึกหัดทำพื้นฐานตั้งแต่อายุไม่มาก รวมถึงการเป็น “อู้เกี้ย” ซึ่งผู้ใหญ่ในคณะงิ้วต่างเข้มงวดให้ฝึกหัดลีลาและบทบาทของงิ้วเรื่องสำคัญๆ หากผู้ฝึกหัดมีใจรัก หมั่นฝึกฝน กอปรกับหากมีพรสวรรค์ ก็จะทำให้ประสบการณ์เพิ่มพูน มีความสามารถจนได้เป็นนักแสดงจริง และมีโอกาสก้าวหน้าในเชิงวิชาชีพ

ขณะที่ในประเทศไทยปัจจุบัน การฝึกหัดงิ้วคลายความเข้มงวดลงมาก ผู้ใหญ่ในคณะไม่อาจลงโทษเด็กได้เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไป มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิเด็ก ประกอบกับงิ้วเสื่อมความนิยมลง ไม่มีครูสอนทำพื้นฐานประจำแต่ละคณะงิ้ว จึงไม่สามารถสร้างสรรคการแสดงที่ประณีตงดงามเช่นในอดีตได้ ขณะที่ทางฝ่ายผู้ชมเองก็ไม่เคร่งครัดกับการแสดงเท่าใดนัก ทำให้นัก

แสดงใจคนไทยสามารถออกแสดงหน้าเวทีได้ตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาสู่คณะจิว โดยไม่ต้องมีพื้นฐานเรื่องจิว และโดยไม่ต้องพูดภาษาจีนแต่จิวได้

ในด้านการฝึกฝนเพื่อเป็นนักแสดงจิว นักแสดงไทยอาจประสบความสำเร็จยากลำบากมากกว่านักแสดงเชื้อสายจีน การฝึกหัดจิวแต่ละเรื่องนักแสดงจะได้รับแจกเทปบทเจรจาและบทขับร้องของบทบาทที่ตนเองได้รับมอบหมายกับหนังสือบทดังกล่าวเป็นภาษาจีนอีกหนึ่งฉบับ นักแสดงคนไทยที่เข้ามาช่วงแรกหรือคนที่ไม่รู้จักภาษาจีนก็ต้องอาศัยการฟังเสียงจากเทปแล้วจดคำอ่านเป็นภาษาไทยแล้วจึงท่อง บางคนก็เพิ่งเข้าสู่วงการจิวไม่นานจะจำบทด้วยการท่องโดยไม่เข้าใจความหมายที่ตนพูดออกไป และด้วยเหตุที่เสียงในภาษาแต่จิวบางพยัญชนะ บางสระ และบางวรรณยุกต์ ไม่มีในเสียงภาษาไทย จึงทำให้นักแสดงไทยประสบความสำเร็จยากในการออกเสียงโดยเฉพาะกับนักแสดงไทยที่เข้าสู่วงการเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว อย่างไรก็ตามแม้ในช่วงแรกจะยังไม่รู้ความหมายของคำที่ตนเองเปล่งเสียงออกไป แต่เมื่อการแสดงจิวเป็นกิจกรรมที่นักแสดงต้องทำทุกๆ คืน จึงเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องหาทางทำความเข้าใจสิ่งที่ตนเองพูดออกไปเพื่อจะได้ออกสีลาท่าทางได้เหมาะสม โดยการสอบถามจากครูผู้มาสอนจิวเรื่องใหม่หรือผู้ใหญ่ในคณะ ผู้ที่ไม่พยายามศึกษาความหมายของบทและสีลาการแสดงที่เหมาะสมกับบทนั้น ก็จะไม่ก้าวหน้าในอาชีพการแสดง คงได้รับแต่บทบาทตัวประกอบที่ไม่สำคัญนัก ดังนั้นนักแสดงไทยที่จะก้าวหน้าไปถึงขั้นได้รับบทบาทที่มีบทขับร้อง หรือเป็นตัวชูโรงของคณะได้ย่อมต้องอาศัยกาลเวลาและความขวนขวายฝึกฝนเป็นเครื่องบ่มเพาะ นักแสดงเหล่านี้เป็นผู้ที่เข้าสู่การมานานพอสมควรและรู้ภาษาจีนดีพอที่จะใช้สื่อสารกับคนจีนเองได้ กล่าวกันว่ามักจะก้าวขึ้นมารับบทบาทสำคัญ เช่นพระเอกนางเอกได้นั้น ฝึกฝนยี่สิบปีก็อาจจะเพียงพอ ในปัจจุบัน เมื่อไม่มีครูสอนจิวประจำคณะดังเช่นในอดีต ดังนั้นความขวนขวายส่วนตัวของนักแสดงแต่ละคนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด นักแสดงเหล่านี้อาจอาศัยวิธีการสอบถามจากครูในช่วงที่มาสอนจิวเรื่องใหม่ให้ สังเกตและสอบถามจากผู้ใหญ่ในคณะ หรือไม่ก็ศึกษาจากวิดีโอจิวของประเทศจีน

อย่างไรก็ตาม ประเด็นความเป็น “ไทย” หรือ “จีน” ของนักแสดงจิวจะแบ่งแยกได้ยากเนื่องจากบางคนแม้จะไม่มีเชื้อสายจีน แต่ความที่เข้าสู่โรงจิวตั้งแต่วัยเด็กก็สามารถประสบความสำเร็จในวิชาชีพได้ไม่แพ้คนเชื้อสายจีน ในขณะที่นักแสดงรุ่นใหม่ ๆ ที่มีเชื้อสายจีนบางคนใช้ชีวิตแบบไทย และไม่ได้พูดภาษาแต่จิว ดังนั้นแล้วการค้นหาสุนทรียรูปในการแสดงของนักแสดงคนไทยว่าแตกต่างอย่างไรกับการแสดงของนักแสดงคนจีนหรือคนเชื้อสายจีนดูจะเป็นเรื่องยาก สิ่งสำคัญที่เป็นตัวกำหนดความสามารถการแสดงนั้นขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตในโรงจิวและการฝึกฝนจิวอย่างเข้มงวดตั้งใจจริงมากกว่าจะขึ้นอยู่กับเชื้อชาติว่าเป็นไทยหรือจีน

ปัญหานำวิจัยข้อ 2

สื่อสารการแสดงใจของคนไทยมีสุนทรียรูปซึ่งถ่ายทอดผ่านองค์ประกอบต่างๆ อย่างไรบ้าง

ผลการวิจัย

เนื่องจากใจเป็นสื่อสารการแสดงที่เป็นการผสมผสานกันของศิลปะนาฏย และมืองค์ประกอบของการแสดงอยู่หลายประการ ดังนั้นความงามหรือสุนทรียภาพในใจจึงอธิบายได้อย่างกว้างขวาง แต่ความงามทั้งหลายนี้ล้วนมี “แบบแผน” หรือ “รูปลักษณะ” (formality) เป็นที่ตั้ง ความงามในใจจึงอาจเรียกได้ว่าเป็น “สุนทรียรูป” (Aesthetic formality) ซึ่งสรุปได้ว่ามีลักษณะดังนี้

1 ความงามคือความดี

จากการพิจารณาโครงเรื่องของใจทั้งหมดพบว่าใจจะมีตัวละครฝ่ายดีและตัวละครฝ่ายเลวอยู่ชัดเจน ตัวละครฝ่ายดีมีคุณลักษณะต้องตามหลักคำสอนของขงจื้อเรื่องความสัมพันธ์ทั้ง 5 คือ การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับความสัมพันธ์ 5 รูปแบบ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างวงศาคณาญาติพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างมิตรสหาย .

โครงเรื่องของใจมักถูกขึ้นจากการที่ตัวละครบางตัวในเรื่องไม่ปฏิบัติตนตามบทบาทที่ควรจะเป็น เช่นขุนนางฝ่ายเลวคิดโค่นราชบัลลังก์ สามีนอกใจภรรยา ส่วนบางเรื่องก็แสดงให้เห็นวิถีทางที่ตัวละครพยายามรักษาจรรยาที่เหมาะสมกับบทบาทของตนเองอย่างเคร่งครัด เช่นการแก้แค้นศัตรูของครอบครัวเพื่อแสดงความกตัญญู ในตอนท้ายเรื่องชนบของใจกำหนดไว้ว่าคนดีต้องได้รับรางวัล ส่วนคนชั่วต้องถูกลงโทษ คนดูใจก็จะอึมเิบและซาบซึ่งไปกับเรื่องเมื่อถึงฉากคลี่คลายเรื่อง เพื่อเป็นการยืนยันว่าความงามคือการยึดมั่นในความดี คุณลักษณะของคนดีคือกล้าหาญ เสียสละ รักชาติบ้านเมือง เข้มแข็ง สง่าผ่าเผย ซื่อสัตย์

2. ความงามคือความผสมผสานระหว่าง รูปแบบกับเนื้อหา ความเหมือนจริงกับการใช้สิ่งสมมติ และความผสมผสานระหว่างนาฏยรสต่างๆ

2.1 ความผสมผสานระหว่างรูปแบบกับเนื้อหา

เนื้อหาของใจเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและพฤติกรรมของชาวจีน ซึ่งนำมาจากประวัติศาสตร์พงศาวดาร หรือไม่ก็นิทาน นิยายที่แต่งขึ้น นับเป็นเรื่องที่กลมกลืนกันระหว่างการนำเสนอศีลธรรมจรรยาที่ควรปฏิบัติกับเรื่องราวที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม และเนื้อหาเหล่านี้ผสมผสานเป็น

อันดีกับรูปแบบการแสดงที่ถ่ายทอดผ่านองค์ประกอบต่างๆ ของการแสดงจึง อันได้แก่ 1) กระบวน การแสดง 2) ฉาก เวที และอุปกรณ์ 3) ดนตรีและการขับร้อง 4) ประเภทและบทบาทของตัวละคร 5) ศิลปะและเทคนิคการแสดง 6) เครื่องแต่งกายและการแต่งหน้า และ 7) วรรณกรรมที่ใช้ในการ แสดง นอกจากนี้ยังเป็นความผสมผสานกันระหว่างเนื้อหา กับลีลาการแสดง หากเนื้อเรื่องไม่ดี นักแสดงก็ไม่อาจถ่ายทอดออกมาเป็นการแสดงที่ดีได้

2.2 ความผสมผสานระหว่างความเหมือนจริงกับการใช้สิ่งสมมติ

องค์ประกอบต่างๆ ในการแสดงจึงมีทั้งส่วนที่พยายามทำให้เหมือนจริงตามธรรมชาติ และ บางสิ่งที่เป็นการเล่าเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ซึ่งผู้ชมจำเป็นต้องใช้จินตนาการในการทำความเข้าใจ ฉากจึงซึ่งเป็นผืนผ้าขนาดใหญ่ได้ให้รายละเอียดของสถานที่นั้นๆ ตามความเป็นจริง เช่น ภูเขา บ้านคหบดี สวน หรือแม้แต่กำแพงเมือง ขณะที่อุปกรณ์บางประเภทเช่นแล้มา กลับเป็นอุปกรณ์ สมมติประกอบลีลาการแสดง รวมถึงการแต่งหน้าตัวละครบทบาทต่างๆ ผู้ชมย่อมต้องใช้ จินตนาการของตนตีความให้เกิด “สาร” ตามแบบแผนของจึง

ความผสมผสานระหว่างความเหมือนจริงกับการใช้สิ่งสมมติยังอาจกล่าวได้ว่าเป็นความ ผสมผสานระหว่างการสร้างความรับรู้กับจินตนาการของผู้ชม ฉากจึงแม้จะเป็นรูปภาพตามความ เป็นจริง แต่ก็ยังเป็นฉากสมมติที่นักแสดงไม่ได้เข้าไปจับต้องหรือใช้ประกอบการแสดง นอกจากนี้ใน ฉากแต่ละฉากไม่ว่าจะเป็นการแสดงเรื่องใดก็ใช้ฉากเหล่านั้นเหมือนกันหมด ไม่มีฉากใดที่จะเจาะจง ใช้กับเพียงเรื่องหนึ่ง รวมถึงโต๊ะเก้าอี้ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่อาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่ทำให้เหมือนจริงหรือว่าใช้ แทนความหมายอื่น ดังนั้นการแสดงจึงจึงเป็นการส่งสารในสองลักษณะที่ผสมผสานกันคือให้ผู้ชม เกิดความรับรู้ในสิ่งที่จึงแสดงกับการใช้จินตนาการประกอบ

2.3 ความผสมผสานระหว่างนาฏยรสต่างๆ

การแสดงจึงแม้จะแบ่งแนวเรื่องได้เป็น “ปู้” (ต่อสู) กับ “บุน” (ชีวิต) แต่ก็ใช้จะแบ่งแยกกัน ได้เด็ดขาด จึงปู้หลายเรื่องก็มีเหตุการณ์ที่เป็นละครชีวิต ขณะที่จึงชีวิตจำนวนไม่น้อยก็มีฉากต่อสู ประกอบอยู่ในเรื่อง นอกจากนี้นาฏยรสทั้งหลายยังผสมผสานกันอยู่ในจึง รสที่พบได้มากในจึงคือ รสแห่งความรัก รสแห่งความขบขัน รสแห่งความกรอุณา รสแห่งความดุร้าย และรสแห่งความกล้า ขณะที่รสแห่งความกลัว รสแห่งความขัง รสแห่งความอัศจรรย์ใจ และรสแห่งความสงบ เป็นรสชั้น รองของจึง นาฏยรสเหล่านี้ยังผสมผสานกันไปในจึงแต่ละเรื่อง โดยที่แต่ละเรื่องอาจไม่ได้ให้ความ สำคัญกับทุกรสเท่าเทียมกัน

เหตุที่จิวสื่อรสถัง 5 ชนิดอย่างชัดเจนกว่ารสชนิดอื่นนั้น สืบเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ ส่วนหนึ่งมาจากวิวัฒนาการของจิวและจิวแต่จิวในประเทศจีน การแสดงชั้นจิวขึ้นในสมัยราชวงศ์ถัง มีตัวละครที่เรียกว่าชั้นจิวเป็นที่มาของตัววาดหน้า และตัวละครซังกุ้เป็นที่มาของตัวตลก ในขณะที่การละเล่นยุคต้นของจิวแต่จิวก็เน้นที่ความสนุกสนานและออกไปในทางหยาบโลน ความนิยมเหล่านี้ส่งผลต่อการเกิดประเภทตัวละครซึ่งมีบุคลิกชัดเจนไม่ว่าจะเป็นจิวเรื่องใด ประเภทตัวละครที่มีลักษณะชัดเจนนี้เองที่เป็นตัวทำให้เกิดรส คือ รสแห่งความรักเกิดจากตัวพระและตัวนาง รสแห่งความขบขันเกิดจากตัวตลก รสแห่งความกรุณาเกิดจากตัวนางบทโศก รสแห่งความดุร้ายเกิดจากตัววาดหน้า รสแห่งความกล้าหาญเกิดจากตัวละครที่เป็นนักรบหรือไม่กี่ตัวละครผู้ทรงคุณธรรม นอกจากนี้ยังประกอบอื่นเช่นการแต่งหน้า เครื่องแต่งกาย ดนตรีประกอบ รวมไปถึงการแสดง ยังประกอบรวมกันทำให้รสต่างๆ เหล่านี้มีความโดดเด่นยิ่งขึ้น

ปัญหานำวิจัยข้อ 3

สื่อสารการแสดงจิวของคนไทยในปัจจุบันมีกระบวนการสื่อความหมายต่างไปจากอดีตหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

ผลการวิจัย

สื่อสารการแสดงจิวในประเทศไทยปัจจุบันมีกระบวนการสื่อความหมายที่แตกต่างไปจากอดีต ซึ่งสามารถสรุปทิศทางการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ลักษณะคือ การเปลี่ยนแปลงเชิงลดทอน และการเปลี่ยนแปลงเชิงทดลอง

1. การเปลี่ยนแปลงเชิงลดทอน

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เกิดขึ้นทั้งโดยความตั้งใจและไม่ตั้งใจของบุคลากรในคณะจิว บางอย่างอาจเกิดจากการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในศิลปะแขนงนี้อย่างลึกซึ้ง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงได้แก่ การลดจำนวนนักแสดงนักดนตรีจากอดีต ความประณีตพิถีพิถันของการแสดงย่อหย่อนลง การเลือกใช้เสื้อผ้าและการแต่งหน้าที่ไม่เหมาะสมกับบทบาทและแบบแผนดั้งเดิมเนื่องจากไม่มีบุคลากรผู้มีความรู้ที่จะทำงานและถ่ายทอดความรู้นั้นแก่คนรุ่นหลังได้ ความซับซ้อนของแบบแผนที่ใช้ในการแสดงผ่านองค์ประกอบต่างๆ ลดลง รวมถึงคณะจิวไม่มีครูสอนประจำคณะเช่นในอดีต ทำให้ความเข้มงวดในการฝึกหัดคลายลง และครูที่สอนจิวเรื่องใหม่แต่ละเรื่องไม่อาจรู้ได้ว่าสิ่งที่ตนเองสอนไปนั้นจะถูกนำไปใช้จริงเพียงไร สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในทิศทางนี้กล่าวได้ว่าเป็นเพราะความเสื่อมนิยมของจิวอันเกิดจากปัจจัยของคณะจิว ปัจจัยจากฝ่ายผู้ชม และปัจจัยทางสังคมประกอบกัน

2. การเปลี่ยนแปลงเชิงทดลอง

การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้เกิดขึ้นจากจุดประสงค์เพื่อให้จิ๋วพัฒนาและเพื่อให้จิ๋วอยู่รอดได้ในสังคมไทย บางอย่างเป็นการเปลี่ยนแปลงตามแบบอย่างในประเทศจีน แต่บางอย่างก็เกิดจากการสร้างสรรค์ของคณะจิ๋วหรือบุคคลากรจิ๋วในประเทศไทยเอง เช่น การนำเครื่องดนตรีสากลใหม่ๆ มาร่วมผสมวง ใช้เทคนิคพิเศษเช่นการปล่อยควัน และการใช้แสงสี การออกแบบเสื้อผ้าลวดลายต่างๆ ให้วิจิตรพิสดารยิ่งขึ้น รวมไปถึงความพยายามที่จะสร้างรากฐานของจิ๋วไทยอันเป็นจิ๋วที่เป็นเอกลักษณ์ในประเทศไทยให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการก่อตั้งสมาคมเพื่อสร้างสถานภาพทางวิชาชีพของตนเองขึ้นในสังคมโดยการตั้ง “ศูนย์ศิลปะวัฒนธรรมไทย-จีน” การเปลี่ยนแปลงที่เป็นการทำตามอย่างจิ๋วในประเทศจีนมีขึ้นมานานแล้ว แต่การเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากความพยายามสร้างสรรค์จิ๋วไทยในความหมายของ “จิ๋วบนแผ่นดินไทยซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว” ไม่ใช่เพียง “จิ๋วแต่จิ๋วในประเทศไทย” ยังไม่ประสบความสำเร็จนัก

ปัญหานำวิจัยข้อ 4

หากกระบวนการสื่อความหมายมีการเปลี่ยนแปลง ผู้ชมสามารถเข้าใจกระบวนการสื่อความหมายที่เปลี่ยนไปนั้นได้หรือไม่

ผลการวิจัย

แม้ว่ากระบวนการสื่อความหมายของจิ๋วในประเทศไทยจะมีความเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่ผู้ชมก็ยังสามารถเข้าใจกระบวนการสื่อความหมายนั้นได้ (อย่างไรก็ตามความเข้าใจกับความพึงพอใจก็เป็นคนละประเด็นกัน) เพราะว่าจิ๋วก็ยังคงมีแบบแผนเหมือนเดิม สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือความพิถีพิถันหรือความเข้มงวดต่อแบบแผนนั้น โดยที่จิ๋วในประเทศไทยยังไม่พัฒนาไปถึงขั้นสร้างแบบแผนขึ้นมาใหม่ แม้จะมีความพยายามในการสร้างสรรค์จิ๋วไทยขึ้นมาเป็นแบบแผนใหม่ของจิ๋ว แต่ก็ยังคงเป็นการแสดงที่จัดขึ้นเป็นพิเศษบางโอกาสเท่านั้น โดยการนำจิ๋วภาษาไทยมาแสดงในโอกาสปกติของคณะจิ๋วตามงานศาลเจ้านั้นก็ยังคงเป็นแบบแผนเดิมหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็น “จิ๋วแต่จิ๋วที่แปลเป็นไทย” เท่านั้น หาได้เป็น “จิ๋วไทย” โดยสมบูรณ์ไม่

นอกจากนี้ในความเปลี่ยนแปลงของจิ๋วที่เกิดขึ้น หากจะนับจากยุครุ่งเรืองยุคสุดท้ายของจิ๋วเมื่อประมาณช่วงก่อนปี พ.ศ. 2525 มาเป็นเกณฑ์ (ก่อนที่คณะจิ๋วทุกคนจะกลายเป็น “จิ๋วเร่ร่อน” ที่เล่นตามศาลเจ้า) บุคลากรจิ๋วที่ลดลงตามลำดับทำให้ความประณีตและความรู้ความเข้าใจของบุคลากรจิ๋วที่เหลืออยู่ดุดอกลงตามไป ซึ่งก็ส่งผลกระทบต่อผู้ชมด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ผู้ชมที่ติดตามจิ๋วมาอย่างต่อเนื่องยาว

นานจนถึงปัจจุบันจึงทำความเข้าใจกระบวนการสื่อสารที่เปลี่ยนไปได้ แต่กับผู้ชมที่มีประสบการณ์การชมจิวยังไม่มากนัก เมื่อฝ่ายคณะจิวไม่อาจสืบทอดแบบแผนแต่โบราณในการแสดงได้ ก็ย่อมทำให้ผู้ชมไม่อาจเข้าใจแบบแผนอันลึกซึ้งซึ่งนั้นได้อย่างสมบูรณ์

2. อภิปรายผล

นอกเหนือจากผลการวิจัยตามปัญหาคำวิจัยแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้ยังพบผลที่น่าสนใจหลายประการอันเกี่ยวข้องกับจิวในประเทศไทยปัจจุบันดังนี้

วาทกรรมของจิวในประเทศไทย

วาทกรรมของจิวในประเทศไทยมีความเปลี่ยนแปลงจากอดีตหลายประการ ที่สำคัญได้แก่

1. ในสมัยอยุธยา มาจนถึงกรุงศรีอยุธยาตอนต้น จิวเคยเป็นการแสดงระดับราชสำนักซึ่งจัดไว้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง โดยไม่ได้ถือความแบ่งแยกว่าไม่ใช่การแสดงไทย (หรือไม่ได้ให้ความสำคัญว่าการแสดงของจีนไม่ควรนำมาแสดงในโอกาสเช่นนี้) และจิวได้เป็นหนึ่งในมหรสพที่มีโอกาสแสดงในงานสมโภชหรืองานพระราชพิธีต่างๆ เสมอมา แม้เมื่อมีการเก็บภาษีมหรสพตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา จิวก็น่าจะได้รับความนิยมและมีค่าจ้างราคาแพงเนื่องจากจิวมีอัตราภาษีสูงเมื่อเทียบกับมหรสพทั้งหลาย ขณะที่ปัจจุบันแม้พระราชพิธีสำคัญจะยังจัดให้มีจิวตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี อันได้แก่การจัดแสดงจิวที่ท้องสนามหลวงเป็นส่วนหนึ่งในพระราชพิธีกาญจนาภิเษก เมื่อปี พ.ศ. 2539 แต่ก็ไม่ทำให้จิวมีสถานะเหมือนในอดีต ปัจจุบันจิวเหลือภาพเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ “พิธีกรรม” มากกว่าจะเป็น “ศิลปะ” การแสดงแต่ครั้งอดีตที่เคยแสดงในราชสำนักและวิกจิวกลับกลายเป็นการแสดงในศาลเจ้าเพียงอย่างเดียว จนกระทั่งปัจจุบันเมื่อจิวมีสภาพย่ำแย่ สถานภาพจิวถูกเหยียดหยาม จึงมีความพยายามที่จะยกระดับสถานภาพทางสังคมของจิวผ่านการจัดตั้งศูนย์ศิลปะวัฒนธรรมไทย-จีน

2. สำหรับนักแสดงจิว แต่เดิมที่เคยใช้นักแสดงจีนจากประเทศจีนก็เปลี่ยนมาเป็นนักแสดงจีนหรือลูกจีนในประเทศไทย จวบจนปัจจุบันเมื่อมีชาวต่างจังหวัดโดยเฉพาะในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเล่นจิวกันมาก ประกอบกับผู้ชมจิวอยู่ในกลุ่มแคบๆ เพียงแค่คนเชื้อสายจีนที่มีอายุ เมื่อกล่าวถึงจิวผู้คนทั่วไปก็จะนึกประหวัดไปว่าเป็นการแสดงของ “ลาว” ที่เล่นให้ “จีน” ดู

บทบาทของจิ๋วในประเทศไทย

แม้ว่าจิ๋วจะเข้ามาเป็นบริบทหนึ่งของสังคมไทยไม่ต่ำกว่าสี่ร้อยปีแล้ว และแม้จิ๋วจะผ่านวันเวลาที่เฟื่องฟูและตกต่ำ แต่จิ๋วก็ยังคงบทบาทในการผดุงรักษาวัฒนธรรมจีนได้อย่างเหนียวแน่น จิ๋วไม่นิยมนำเอาเรื่องวรรณคดีไทยมาแสดง หากมีก็เพียงทำตามกระแสความนิยมชั่วคราวครั้งชั่วคราวเท่านั้น การที่เรื่องจิ๋วโดยมากมักเป็นเรื่องจากประวัติศาสตร์พงศาวดาร เรื่องจากนิยายหรือนิทานพื้นบ้าน ทำให้ผู้ชมจิ๋วเกิดความภาคภูมิใจในเชื้อชาติของตน

ในฐานะที่จิ๋วเป็นมหรสพชนิดหนึ่งจึงมีบทบาทด้านความบันเทิง ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้ชม อันเป็นสามัญลักษณ์ของมหรสพทั่วไปนับแต่จิ๋วเพิ่งก่อร่างขึ้นจากการละเล่นแขนงต่างๆ ในประเทศจีน

นอกจากนี้ จิ๋วยังคงความสำคัญในการดำรงบทบาทสื่อที่ทำหน้าที่อบรม สั่งสอนคุณธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาจีน โดยเฉพาะปรัชญาคำสอนของขงจื้อ ในอดีตที่ผ่านมาบทบาทด้านนี้ของจิ๋วช่วยกล่อมเกล่าและมีส่วนสร้างค่านิยมของกลุ่มคนจีนมาโดยตลอด แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในยุคที่ลูกหลานจีนมีวิถีชีวิตที่ไกลห่างจากการรับแนวคิดแบบจีน บทบาทด้านนี้จึงไม่อาจส่งทอดไปยังคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ๆ ได้

ปัจจัยทางสังคมที่กำหนดสารของจิ๋ว

ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จิ๋วเป็นนาฏกรรมหนึ่งในสังคมไทยที่มีปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดสารและทิศทางของนาฏกรรม หากพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538 : 110-112) ก็พบว่าเป็นดังนี้

1. ศาสนา ความเชื่อ โลกทัศน์ ปรัชญา อุดมการณ์ ดังจะเห็นได้จากการที่จิ๋วในปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่ใช้เพื่อขอขอบคุณเทพเจ้าเนื่องในโอกาสต่างๆ จึงส่งผลต่อกระบวนการแสดงจิ๋ว

2. รัฐประศาสนศาสตร์ ในประเทศจีนยุคที่มีการต่อสู้กันอย่างรุนแรงระหว่างการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ จิ๋วถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเข้มข้น ขณะที่ในประเทศไทย แม้ฝ่ายการเมืองไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดตัวบทของจิ๋ว แต่รัฐประศาสนศาสตร์ก็ยังส่งผลต่อบริบทและสถานภาพของจิ๋วอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่รัฐไทยในปัจจุบันมองว่าจิ๋วไม่ใช่การแสดงที่เป็น “เอกลักษณ์ไทย” จึงไม่พยายามอุดหนุนส่งเสริมอย่างที่ทำกับสื่อประเพณีอื่นๆ จิ๋วจึงดูจะกลายเป็นการแสดงที่ไกลห่างจากความเป็นไทย

3. มาตรฐานของความสัมพันธ์ทางสังคม จะเห็นได้ชัดเจนจากระบบความสัมพันธ์ทั้ง 5 ตามแนวคิดขงจื้อ ซึ่งเป็นตัวกำหนดบทบาทของตัวละครในเรื่อง และเงื่อนไขความขัดแย้งอันนำไปสู่การคลี่คลาย

4. สื่ออื่น เนื่องจากในปัจจุบันมีสื่อบันเทิงและมหรสพมากมายที่สามารถเรียกความสนใจได้ดีกว่าจิว ดังนั้นจิวจึงมีการพัฒนาและปรับตัวเพื่อให้แข่งขันกับสื่ออื่นได้ แม้ว่ากลุ่มผู้ชมหลักของจิวจะเป็นกลุ่มคนจีนมีอายุที่ไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการชมจิวไปสู่สื่ออื่น แต่อย่างไรก็ตามการขยายฐานผู้ชมไปสู่กลุ่มอื่นก็จะช่วยให้จิวมีผู้ชมทดแทนผู้ชมกลุ่มเดิมที่นับวันก็จะมีแต่ร่วงโรยไปตามกาลเวลา จิวจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสื่ออื่นที่มีความทันสมัยมากกว่า อาทิเช่นโดยการนำเอาเทคนิคพิเศษมาใช้ พยายามใช้ประโยชน์จากแสงไฟ และริเริ่มที่จะสร้างสรรค์จิวไทยขึ้น .

3. ข้อจำกัดของการวิจัย

1.) การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาคณะจิวจำนวนมาก จึงไม่อาจเข้าไปคลุกคลีใช้ชีวิตร่วมกับคณะจิวทั้งหมดได้ และการใช้เวลาทำความเข้าใจต้องใช้เวลาานาน ทำให้ไม่อาจเข้าถึงข้อมูลบางอย่างที่ลึกซึ้ง

2) คณะจิวบางคณะที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้เน้นการแสดงในต่างจังหวัด ได้แก่ คณะให้ตงเตี้ยเกียะท้วง คณะใช้ป้อฮองเตี้ยเกียะท้วง และคณะเหล่านี่เฮง จึงทำให้ไม่อาจเก็บข้อมูลจากคณะจิวเหล่านี้ได้มากเท่าที่ควร การเก็บข้อมูลจากคณะจิวเหล่านี้ต้องอาศัยช่วงเวลาที่คณะจิวเข้ามาแสดงในกรุงเทพฯ คราวละ 2-3 วัน หรือไม่กี่ช่วงเทศกาลสำคัญๆ

3) การเก็บข้อมูลต้องใช้วิธีการแบบไม่เป็นทางการ ในช่วงแรกผู้วิจัยใช้การแสดงตัวเข้าไปขอสัมภาษณ์คนในคณะจิว บุคคลเหล่านี้มักพยายามหาทางเลี่ยงและตอบคำถามแบบระวังตัว ผู้วิจัยจึงต้องเปลี่ยนมาใช้วิธีการ “สนทนา” มากกว่า “สัมภาษณ์” และสร้างความคุ้นเคยโดยการพูดคุยถึงเรื่องต่างๆ ทัวไปนอกเหนือจากเรื่องจิว กลุ่มบุคคลในคณะจิวจึงให้ความเป็นกันเองและให้ข้อมูลอย่างผ่อนคลายมากขึ้น

4) ในการเก็บข้อมูลบางครั้ง ผู้วิจัยได้บันทึกวิดีโอประกอบ ซึ่งคณะจิวบางคณะพยายามให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่กลับทำให้การแสดงครั้งนั้นไม่เป็นธรรมชาติ กล่าวคือ นักแสดงจะ

เปลี่ยนเป็นเสื้อผ้าใหม่กว่าปกติ และตั้งใจแสดงมากกว่าครั้งที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์โดยไม่ได้ถ่ายวิดีโอประกอบ

5) ในการเก็บข้อมูลจากบุคลากรฝ่ายต่างๆ ในคณะจิ๋ว นักดนตรีเป็นบุคลากรที่เข้าถึงตัวยากที่สุด เนื่องจากนักดนตรีเป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงในคณะจิ๋ว และจะมาถึงโรงจิ๋วต่อเมื่อใกล้ได้เวลาแสดง เมื่อแสดงเสร็จก็กลับบ้านทันที ข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีในการศึกษาคณะจิ๋วนี้จึงมาจากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับคุณนริศ ลีลาเย็นยง คนตีกลองคณะเหล่าบ่วงนี้เฮง เหล่านักดนตรีคณะไต้ยงฮง และการสัมภาษณ์อาจารย์อำพัน เจริญสุข ประกอบกับข้อมูลจากเอกสารเป็นหลัก

6) ในการสังเกตการณ์ข้อมูลภาคสนามของการวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเกตการณ์เฉพาะในกรุงเทพฯ เท่านั้น หากสังเกตการณ์ในต่างจังหวัดด้วยอาจได้ข้อมูลที่แตกต่างไปจากนี้

4. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง สุนทรียรูปในสื่อสารการแสดง “จิ๋ว” ของคนไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในโอกาสต่อไปดังนี้

1) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะจิ๋วแต่จิ๋วซึ่งเป็นประเภทจิ๋วที่มีมากที่สุดในประเทศไทย ขณะที่จิ๋วไหลลำ และจิ๋วหุ่นกระบอก เป็นนาฏกรรมและสื่อสารการแสดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีประวัติความเป็นมาในประเทศไทยอย่างยาวนานไม่แพ้จิ๋วแต่จิ๋ว แต่ปัจจุบันกลับหาชมได้ยาก หากได้มีการศึกษาจิ๋วประเภทอื่นๆ ดังที่กล่าวมานี้ ก็จะทำให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของจิ๋วแต่ละประเภทได้ดียิ่งขึ้น

2) ความที่จิ๋วเข้ามามีบทบาทอยู่ในประเทศไทยมาไม่น้อยกว่า 400 ปีดังได้กล่าวแล้ว และวัฒนธรรมจีนกับไทยได้มีการผสมผสานกันเสมอมา ดังนั้นแล้วหากจะได้มีการศึกษาอิทธิพลของจิ๋วที่ส่งผลต่อศิลปะและวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ของไทยก็จะทำให้เห็นภาพเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้น

3) ปัจจุบันนี้ยังมีสถานภาพเป็นเพียง “จิ๋วเร่ร่อน” ที่ตระเวนแสดงตามศาลเจ้าทั่วประเทศ หากได้มีการศึกษาวิจัยค้นหาแนวทางการพัฒนาจิ๋วทั้งในด้านการแสดงและการจัดแสดง เพื่อยกระดับวิชาชีพให้จิ๋วได้รับความนิยมนิยมนในวงกว้างหรือเป็นจิ๋วที่มีแบบแผนเป็นของตนเอง อันอาจจะเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากจิ๋วในประเทศจีน ก็น่าจะทำให้การแสดงจิ๋วเป็นที่สนใจอีกครั้งและ

สามารถอยู่รอดได้ในประเทศไทย แผ่นดินที่ได้ต้อนรับจิวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์นานหลายศตวรรษ

4) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาในภาพรวมของจิว ไม่อาจจะหยั่งลึกในแต่ละองค์ประกอบของจิวได้ จึงควรมีการศึกษาต่อยอดเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

5) กลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษาในคราวนี้เป็นจิวโรงใหญ่ และผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลเฉพาะการแสดงในกรุงเทพฯ เท่านั้น หากได้ศึกษาจิวโรงเล็กที่ไม่ได้มีนักแสดงประจำ หรือข้อมูลจากการแสดงในต่างจังหวัด ก็อาจทำให้ได้ผลการวิจัยที่แตกต่างออกไป

6) การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบสุนทรียทัศน์ของขงจื้อในการพิจารณาเท่านั้น ในขณะที่ Liu Gangji (1995) กล่าวว่าถึงแม้สุนทรียภาพของจีนโบราณประกอบขึ้นจากทัศนะทางสุนทรียะแบบลัทธิขงจื้อ แบบลัทธิเต๋า แบบชู่ชว และแบบนิกายฉาน (เซน) อันเป็นสี่ทัศนะหลักของสุนทรียภาพจีน ดังนั้นแล้วหากได้ศึกษาจิวโดยใช้ทัศนะอีกสามแบบที่เหลือมาประกอบอาจทำให้เข้าใจสุนทรียภาพของจิวได้ชัดเจนขึ้น (รายละเอียดของสุนทรียทัศน์แบบลัทธิเต๋า แบบชู่ชว และแบบนิกายฉาน อยู่ในภาคผนวก จ)

7) เนื่องจาก “จิวไทย” เป็นทิศทางใหม่ในการสร้างสรรค์จิวให้ดำรงอยู่ในสังคมไทย ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาระบบการผลิตและแนวความคิดในการผลิตจิวไทย รวมถึงการประเมินผลการสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ

8) จิวซึ่งเป็นนาฏกรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน นอกเหนือจากการสื่อความหมายในภาคการแสดงแล้ว จิวยังมีวาทกรรมอันเกี่ยวข้องกับบริบทของการแสดงที่น่าสนใจ วาทกรรมเหล่านี้ได้แก่การที่สังคมสื่อสารความคิดความเชื่อและให้ความหมายแก่จิว โดยศึกษาบริบทของจิวว่าใครเป็นผู้ใช้ภาษานั้น ใช้อย่างไร ด้วยเหตุใด ในช่วงเวลาใด